

Nr 145.

Ankom till riksdagens kansli den 15 maj 1931 kl. 1 e. m.

Utlåtande i anledning av väckta motioner angående statsbidrag för utvidgning av Vilhelmsro anstalt för fallandesjuka med nytt skolhem och ny skolbyggnad.

(2:a avd.)

I två likalydande motioner, väckta, den ena inom första kammaren av herrar *A. Petrén* och *R. Johansson-Dahr* (I:15) och den andra inom andra kammaren av herrar *S. Bengtsson* i Norup och *V. Hedlund* i Östersund (II:17), vilka motioner hänvisats till statsutskottet för förberedande behandling, har hemställts, att riksdagen till föreningen Vilhelmsro anstalt för fallandesjuka, som bidrag till kostnaderna för anstaltens utvidgning med ny skolbyggnad och nytt skolhem, måtte för nästa budgetår bevilja ett anslag av 210,000 kronor att utgå av statsverkets fond av rusdrycksmedel.

Till stöd för det i motionerna framförda yrkandet har i motionen I:15 anförts följande:

Som bekant saknas i vårt land ännu lagstiftning rörande sinnesslöas och fallandesjukas vård. Medan det i lag finnes föreskrifter rörande undervisningsanstalter för andra grupper av barn, som av olika anledningar icke kunna bevista de vanliga skolorna, såsom vanartade, för vilka landstingen ha att anordna skyddshem, dövstumma, för vilka det finnes distriktsvis anordnade skolor, och blinda, för vilkas undervisning i särskilda anstalter staten själv har att sörja, finnes däremot ingen föreskrift om upprättandet av uppfostringsanstalter för vare sig sinnesslöa eller epileptiska barn.

Vad sinnesslövärderna beträffar, började emellertid landstingen redan tidigt att — utan att vara i lag ålagda skyldighet därtill — upprätta uppfostringsanstalter för sinnesslöa barn, och numera hava alla landsting egen sinnesslöanstalt (eller del i sådan). Alltfrån det staten började ekonomiskt stödja sinnesslövärderna, har som villkor för statsbidrag till anstalterna för bildbara sinnesslöa gällt, att i desamma icke får intagas sinnesslö, som lider av konvulsioner eller fallandesot. *Gällande författning förutsätter sålunda särskilda anstalter för fallandesjuka.* Från det allmännas sida hava emellertid inga åtgärder blivit vidtagna för upprättande av epileptikeranstalter, utan har den epileptikervård, som finnes i vårt land, helt och hållet tillkommit på enskilt initiativ. I likhet med vad som skedde inom sinnesslövärderna, började man även inom epileptikervärden med *uppfostriansanstalter* för bildbara barn. Den första av dessa anordnas år 1889 av numera avlidna fru *Ebba Ramsay* å hennes strax norr om Jönköping belägna egendom *Vilhelmsro*, och några få år senare öppnade föreningen *Margaretahemmet* en epileptikeranstalt, vilken numera är förlagd till närheten av Knivsta och vilken har dels en avdelning för bildbara fallandesjuka, dels en asylavdelning. Vilhelmsroanstalten, vilken alltjämt mottager endast bildbara fallandesjuka, blev redan under fru Ramsays livstid övertagen av den förening, som alltjämt innehar densamma.

Länge mottogos å uppfostringsanstalterna för fallandesjuka barn (epileptikerskolor) endast sådana, som voro sinnesslöa, enär det statsbidrag till dessa anstal-

ters driftkostnader som beviljades utgick endast för sådana bildbara fallandesjuka barn, som voro sinnesslöa. Även fallandesjuka barn, som i intellektuell hänseende äro mera normala, kunna emellertid ofta icke lämpligen bevista de vanliga skolorna — vare sig på grund av anfallens svårartade karaktär eller större frekvens eller på grund av den hos de fallandesjuka så vanliga och ej så sällan redan i barnåldern framträdande lättretligheten — och därför föreligger det icke sällan behov av att uppfostringsanstalterna för fallandesjuka barn mottaga även sådana, som icke äro sinnesslöa. I anledning härav ändrades de förut gällande villkoren för statsbidrag, så att från och med 1915 har sådant utgått för alla å uppfostringsanstalter för fallandesjuka barn intagna, oberoende av om de äro sinnesslöa eller icke. Under årens lopp har sedan den praxis alltmer utbildat sig, att de icke sinnesslöa barnen intagas i epileptikerskolorna med företrädesrätt, då det syntts mest ändamålsenligt att bland de till inträde anmälda i första hand mottaga dem, som kunna hava det största gagnet av undervisningen. På grund av det ringa antalet platser, som i vårt land finnes i epileptikerskolor, hava nämligen icke alla till sådana anmälda kunnat där vinna inträde.

Den stora bristen på platser i epileptikerskolorna har blivit närmare belyst genom en förlidet år verkställd utredning angående antalet skolpliktiga fallandesjuka barn. För denna utredning utsändes cirkulär till samtliga landets skoldistrikt med anhållan om uppgift å antalet under vart och ett av åren 1915 till och med år 1922 födda epileptiska barn med angivande särskilt av antalet a) som utan olägenhet kunna bevista de vanliga skolorna (distriktets skolor eller läroverk), b) som icke lämpligen borde bevista de vanliga skolorna, fast de för närvarande göra det på grund av brist på plats i epileptikerskola, c) som icke kunna bevista de vanliga skolorna men beredas privat undervisning i hemmet, d) som icke kunna bevista de vanliga skolorna och för den skull äro utan undervisning, e) som äro intagna i epileptikerskola. En sammanställning av de i anledning av detta cirkulär insända uppgifterna gav vid handen, att hela antalet skolpliktiga epileptiska barn i landet utgjorde 561, av vilka 240 utan olägenhet kunde bevista de vanliga skolorna, 25 erhöles privat undervisning och 109 voro intagna i uppfostringsanstalt för fallandesjuka. Däremot funnos 68 epileptiska barn i skolåldern, som icke lämpligen borde bevista de vanliga skolorna, fast de gjorde det på grund av brist på plats i epileptikerskola, varjämte funnos 119, som icke kunde bevista de vanliga skolorna och för den skull voro utan undervisning. Givetvis höra en stor del av de sistnämnda till de obildbara sinnesslösas kategori, men man kan med säkerhet utgå ifrån att så icke är förhållandet med dem alla, utan att åtskilliga av de i skolåldern befintliga epileptiska barnen, som ej ansetts böra mottagas i de vanliga skolorna, skulle kunnat hava gagn av den undervisning, som meddelas i epileptikerskola. Man kan därför räkna med att behovet av ökat antal platser uti epileptikerskola är avsevärt större än antalet i de vanliga skolorna befintliga epileptiska barn, som borde varit intagna å epileptikerskola. *Antalet behöfliga nya platser i epileptikerskola torde därför kunna uppskattas till minst 100-talet.*

Som synes har epileptikervården i vårt land hittills icke alls fått den utveckling, som varit önskligt. Det är ju ett synnerligen otillfredsställande förhållande, att så många av våra epileptiska barn skola vara i saknad av undervisning. Frånsett undervisningssynpunkten tillkommer härvid emellertid även en annan synpunkt, nämligen vårdsynpunkten. Av förhandlingarna vid den skandinaviska neurologkongressen i Stockholm sistlidne september, vid vilken epilepsifrågan var huvudtemat, framgick att det ofta finnes stora utsikter till förbättring i sjukdomstillståndet, därest den vid epilepsien numera brukliga

medicinska behandlingen blir inledd redan i tidigare barnåldern och sedan fortsatt under längre tid. Vid sådant förhållande är det ju av den allra största betydelse, att de epileptiska barn, vilka icke tillhöra de obildbara sinnesslöas kategori utan vilka både äro mottagliga för undervisning och kunna förbättras genom medicinsk behandling, kunna vinna inträde uti uppfostringsanstalt för fallandesjuka barn, så snart de blivit dit anmälda och icke, som nu ofta är fallet, först efter lång tids, kanske årtals väntan. Särskilt å Vilhelmsro-anstalten, den största av våra uppfostringsanstalter för epileptiska barn, dit flertalet ansökningar ingå, har expektanssiffran alltid varit stor. Denna anstalt har en sådan belägenhet att det från lokal synpunkt icke möter något hinder att den utvidgas i avsevärd grad. Ett gammalt önskemål är att densamma får möjlighet att för undervisning mottaga ett vida större antal epileptiska barn än som med nuvarande i detta hänseende bristfälliga lokaler är möjligt. Detta önskemål har emellertid hittills icke kunnat realiserats, enär föreningen, som innehar Vilhelmsro-anstalten, saknar härför nödiga resurser. Fördenskull har föreningen — sedan det nu, som ovan nämnts, föreligger utredning om behovet av platser i epileptikerskola — ingått till Kungl. Maj:t med framställning om ett anslag av statsmedel å 210,000 kronor som bidrag till kostnaderna för uppförande av en ny skolbyggnad för undervisning av ett 90-tal barn och ett skolhem med 32 platser. (För de övriga skolbarnen blir plats i förutvarande byggnader.) Genom beslut den 20 juni 1930 har medicinalstyrelsen godkänt såväl plats som ritningar till de sålunda planerade nybyggnaderna.

Det synes oss vara goda skäl för att statsmakterna icke ställa sig avvisande mot denna framställning. Som redan antytts är epileptikervården den gren av abnormvården, som hittills rönt minst uppmuntran från det allmännas sida. Vad sinnessjukvården beträffar, har staten ju åtagit sig huvudparten av densamma, och vad sinnesslövården beträffar, har staten åtagit sig de mest svårskötta fallen bland såväl de bildbara som obildbara sinnesslöa, förutom att statsbidrag utgår till andra godkända sinnesslöanstalters driftkostnader. Vad åter epileptikervården beträffar, har däremot staten hittills endast lämnat bidrag till anstalternas driftkostnader men icke på något som helst sätt medverkat till anskaffandet av anstaltsplatser. En direkt hjälp härtill från statens sida torde emellertid bli nödvändig, därest den nuvarande platsbristen på detta område skall kunna avhjälpas. Givetvis bör det icke ifrågakomma att lämna en vilken som helst epileptikeranstalt statsbidrag för dess utvidgning, men föreligger ett särskilt skäl att giva Vilhelmsro-anstalten den nu begärda handräkningen. Anstaltens styrelse har nämligen redan för åtskilliga år sedan erbjudit sig att överlämna anstalten med dess tillgångar och skulder till staten för att densamma måtte kunna få den utvidgning, som beträffande platsantalet för såväl barn som till vuxen ålder komma fallandesjuka i så hög grad är av behovet påkallad.

Med hänsyn till vad som ovan framhållits beträffande vikten av att de bildbara epileptiska barnen, som därav äro i behov, utan dröjsmål kunna vinna inträde å uppfostringsanstalt för fallandesjuka, finnes det enligt vårt förmenande goda skäl, att den nu aktuella utvidgningsfrågan vid Vilhelmsro redan i år vinner sin lösning. I detta sammanhang må erinras därom, att, då riksdagen i fjol beviljade anslag till anordnandet av en anstalt för svårskötta obildbara sinnesslöa av mankön, riksdagen uttalade sig för att utgifterna härför skulle bestridas ur rusdrycksmedelsfonden. Förslaget härom hade motiverats med det kända förhållandet, att det ofta föreligger ett samband mellan alkoholism och idioti. Då förekomsten av alkoholism synes vara ännu vanligare hos epilep-

tikerns förfäder och epilepsien sålunda ofta kan betraktas som ett resultat av alkoholism i tidigare släktled, synes det oss vara fullt befogat att använda rusdrycksmedelsfonden jämväl för anskaffande av vårdplatser för fallandesjuka.

Utskottets yttrande. Utskottet anser det ändamål, för vilket i förevarande motioner anslag äskas av allmänna medel, synnerligen behjärtansvärt. Uppförandet av ifrågakomma skolbyggnad och skolhem skulle nämligen i avsevärd grad undanröja det missförhållandet, att för närvarande ett stort antal bildbara epileptiska barn icke kunna beredas lämplig vård, uppfostran och undervisning. Då emellertid frågan med hänsyn såväl till sin ekonomiska sida som till sina konsekvenser i övrigt tarvar närmare utredning, än den som föreligger i motionerna och den däri åberopade bilagan, finner sig utskottet förhindrat att nu tillstyrka anslag för ändamålet för budgetåret 1931/1932. Däremot vill utskottet på grund av sakens vikt och trängande beskaffenhet förorda, att riksdagen i skrivelse till Kungl. Maj:t anhåller om utredning, huruvida och i vilken utsträckning bidrag av allmänna medel må utgå till ovannämnda förening för bestridande av kostnaderna för utvidgning av föreningens anstalt med ny skolbyggnad och nytt skolhem, ävensom att resultatet av denna utredning föreläggas 1932 års riksdag.

Under åberopande av vad sålunda anförts hemställer utskottet,

att riksdagen må, med anledning av herrar Petrén och Johansson-Dahrs samt herrar Bengtssons i Norup och Hedlunds i Östersund ovannämnda motioner (I:15 och II:17), i skrivelse till Kungl. Maj:t anhålla, att Kungl. Maj:t måtte låta verkställa utredning, huruvida och i vilken utsträckning bidrag av allmänna medel må utgå till föreningen Vilhelmsro anstalt för fallandesjuka för bestridande av kostnaderna för anstaltens utvidgning med ny skolbyggnad och nytt skolhem, ävensom för 1932 års riksdag framlägga det förslag, vartill denna utredning kan giva anledning.

Stockholm den 15 maj 1931.

På statsutskottets vägnar:

S. H. KVARNZELIUS.

Vid förestående ärendes slutbehandling inom utskottet hava närvarit:

från första kammaren: herrar S. H. Kvarnzélius, J. L. Widell, Olof Olsson, O. Bergqvist, J. Nilsson i Malmö, C. P. V. Nilsson i Gränebo, N. J. M. Svensson i Kompersmåla, E. J. G. Rosén, J. G. Walles, D. A. Petrén, I. Hj. E. Pauli och A. Thelin;

från andra kammaren: herrar A. Anderson i Råstock, C. R. Jansson i Falun, P. Nilsson i Bonarp, S. Bengtsson i Norup, A. Å:son Törnkvist i Karlskrona, G. Strindlund, P. M. Olsson i Blädinge, E. J. Wigforss, B. F:son Holmgren, E. G. E. Eriksson i Stockholm, J. Olofsson i Digernäs och O. E. F. Järte.